

Yeni Dönem Transatlantik İlişkilerinde Bir Eşgüdüm Unsuru Olarak “Ortadoğu Politikaları” Ve “Suriye Krizi”

Mehmet BABACAN*

GİRİŞ

ABD ile Avrupa arasındaki siyasal, ekonomik ve askeri veçheleri bulunan Atlantik-ötesi ilişkiler, özellikle İkinci Dünya savaşı sonrasında beliren Sovyet komünizmi tehdidine karşı yapılan işbirliğine dayanmaktadır. ABD'nin geleneksel izolasyonizm politikasını terke rastlayan savaş sonrası düzende Atlantik ötesinden sağlanan fonlarla yıpranan ekonomilerin ayağa kaldırılarak Avrupa'nın yeniden inşası bu süreçte önemli rol oynamıştır. Ortak tehdit ve düşmana karşı işbirliği esasına dayanan Avrupa-ABD ilişkileri her dönem güçlü ve istikrarlı ilişkiler ağı görüntüsü vermemiş, ittifak dâhilinde zaman zaman ciddi görüş ayrılıkları yaşanmıştır. Tarihsel süreç içerisinde İngiliz, Fransız ve İsrail askerlerinin ortak icra ettiği 1952-Süveyş Kanal Harekâtına Amerikan muhalefeti, 1960'larda Fran-

sa'nın artan ABD etkisi gerekçesiyle NATO askerî kanadından ayrılması bunlara bir örnektir. Ya da Bosna'da vuku bulan savaşa müdahale yöntemleri gibi birçok sınamalara maruz kalan Atlantik-ötesi ilişkilerde esas kırılma 2003-Irak Savaşında ve Başkan Bush döneminin diğer dış politika uygulamalarında yaşanmıştır. (Asmus, 2003) Trans-Atlantik ilişkilerin alt-üst edilmesi anlamına gelen bu süreçteki görüş farklılıkları Obama dönemiyle kapatılmaya çalışılsa da bu kez 2016 yılından itibaren Başkan Donald Trump'un küresel siyasete de damgasını vuran söylem ve çıkışları ilişkilerde adeta deprem etkisi yaratmıştır. Kimi çevrelerce kopma noktasına geldiği iddia edilen Trans-Atlantik ilişkiler için şafaktaki Joe Biden dönemi karamsar bir çerçeve içinde çizilen Batı ittifakının (ABD+AB) ortakları arasında da yeni bir

uyum adına umutların tazelenmesi-
ne yol açmıştır. (Oğuzlu, 2020)

AVRUPA BİRLİĞİ'NİN ORTA DOĞU'YA YÖNELİK YAKLAŞIMI VE BU KONUDA YENİ ABD YÖNETİMİNDEN BEKLENTİSİ

Ortadoğu coğrafyası tarihsel olarak dünya jeopolitiğinde önemli bir yere sahip olmuş ve zengin hidrokarbon yatakları nedeniyle de Sanayi devriminden bu yana Batı nezdinde vazgeçilmez bir jeoekonomik değer taşımıştır. AB açısından Ortadoğu tüm bunların yanında dinsel ve kültürel değerlerin kodlandığı, yeniden üretildiği kadim insanlık mirasının ve evrensel değerlerin mekânı ve kaynağıdır. Ortadoğu'nun hâlihazır-
daki durumu ise hem Birlik ve hem de ABD gibi müttefikleri için çeşitli güvenlik tehditleri ortaya çıkaran tedirgin edici ve istikrarsız bir görünüm arz etmektedir. Özellikle "Arap baharı (Arab Spring)" dalgası adı verilen devrim hareketleri sonucu Libya, Mısır, Yemen, Suriye ve Irak gibi ülkelerde yaşanan çatışma ve iç savaş ortamı, dahası IŞİD gibi radikal örgütlerin doğup güçlenmesi AB'nin bölgeye yönelik endişelerini daha da artırmaktadır. (Shadi Hamid and Daniel Byman, 2015)

Bunun çeşitli sebepleri vardır. Normatif bir güç ve aktör olarak AB, bölgedeki demokrasi eksikliğinin ve istikrarsız siyasal sistemlerin yol açtığını düşündüğü güvenlik tehditlerinin kıtaya yönelmiş olmasından ötürü rahatsızdır. Özellikle 2011'den sonra bölgede yoğunlaşan halk ha-

reketleri nedeniyle devrim ve karşı-devrimlerin artması, Yemen, Suriye ve Libya'da iç savaşın uzayarak yıllara yayılması Avrupa kıtasına yönelik mülteci akınını hızlandırmış ve çeşitli Avrupa ülkelerinde sık sık terör eylemleri yaşanmaya başlamıştır. Ayrıca Birlik üyesi ülkelerden bölgedeki çatışma bölgelerine giden yabancı savaşçı sayısındaki artış, radikal ve cihadist örgütlere katılmalarla pozitif korelasyon göstermektedir. Yine bölgede demokrasi adına gerçekleşen halk hareketlerinin bu yönüyle desteklenmesine rağmen başarıya ulaşan halk devrimlerinin sayıca azlığı ve bölgede görülmeye başlanan yeni-otoriterlik (renewed authoritarianism) Avrupa'nın güney ve güney-doğu komşusu olduğu Ortadoğu ve Kuzey Afrika (MENA: Middle East and North Africa) bölgelerinden kaynaklanan güvenlik kaygılarını artırmaktadır. (Hamid and Byman, 2015)

Birlik tüm bu tehditlerden korunmak ve güvelik endişelerini bertaraf etmek adına normatif politikalar izlemeye çalışmış, ABD tarafından uluslararası toplumdaki yalıtılmaya çalışılan İran'a karşı bir diyalog penceresinin sürekli açık kalması gerektiğinde ısrar etmiştir. Ne var ki Trump yönetimi başlangıçta da vurgulandığı gibi iç politikayı ve Amerikan ulusunun güvenliğini önceleyen bir yaklaşımla hareket etmiş, özellikle Suriye'de Rusya ile çok fazla karşı-karşıya gelmekten imtina ederek bölgedeki angajmanını yerel aktörler ve örgütlerle idame ettirmeye çalış-

mıştır. Hatta Trump yönetimi AB'nin de imzalanmasında rol oynadığı İran ile olan Nükleer Anlaşmadan çekildiğini açıklayarak AB'yi bölgeye yönelik politikalarında zor duruma düşürmüştür. AB özellikle İran'la diyalogun kurulması ve korunması hususunda yeni başkan ve ekibinden olumlu adımlar beklemektedir. (European Council on Foreign Relations, 2020)

AB, yeni dönemde Avrupa ile olan Atlantik-ötesi ilişkilere ve işbirliğine önem vereceğine inandığı Biden hükümetinden Ortadoğu'ya yönelik Avrupa Komşuluk Politikasını (European Neighbourhood Policy: ENP) desteklemesini beklemektedir. Bu perspektif bilindiği üzere Birliğin 2004 yılında kabul ettiği 2011 ve 2015 yıllarında geliştirdiği diyaloga dayanan bir perspektiftir ve sürdürülebilirlik esasına dayalıdır. (Yannis Stivachtis, 2018) Arap Baharı devrim-

lerinden bu yana siyasal istikrarsızlık anaforuna sürüklenmiş bölgede özellikle radikal ve cihadist örgütlerin ve terörist eylemlerin tasfiye edilmesinde ABD ile güçlü bir işbirliğine ihtiyaç duyulmaktadır. Birlik açısından kıtaya yönelik göçmen akınında birincil derecede rol oynayan Libya, Suriye gibi çatışma bölgelerinin mülteci üreten güncel kaotik yapısı politik ve diplomatik çözümleri elzem olan kriz alanlarının başında gelmektedir. (Hamid and Byman, 2015)

Bununla birlikte Birlik üyesi ülkeler Suriye Krizinin kıtaya yönelttiği mülteci sorunu dolayısıyla mevcut Şam yönetimi ile diplomatik ilişkilerin normalleştirilmesi geliştirilmesi gerektiğine inanmıştır. Özellikle İtalya, Malta, Macaristan ve Polonya gibi ülkeler artık çok ciddi bir tehdit olarak gördükleri mülteci problemine çözüm bulmak için Esad rejimi ile iyi ilişkiler kurma gerekliliğini belirt-

mişlerdir. Rejim değişikliğini fazla önemsemeyen Avrupalı ülkeler Suriye'deki kaotik durumun son bulması ve mülteci akınının durması için diplomatik ve politik ilişkilerin normalleştirmesinde karar kılmışlardır. Bu kapsamda Çekya, Beyaz Rusya gibi Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri Pandemi nedeniyle Şam yönetimine insani destek gönderirken Kanada'nın yanında Fransa'dan hareket eden turist kabileleri de Şam yönetiminin kontrolü altında bulunan ve görece güvenli tarihi alanları ziyaret etmektedirler. (Hamza Haşıl, 2020)

Her ne kadar ABD yönetimi tarafından 17 Haziran 2020'de uygulamaya konulan "Sezar Suriye Sivil Koruma Yasası" mevcut Şam rejimi ile ilişkileri normalleştirmenin önünde bir engelse de Birlik içerisinde Biden yönetiminin Suriye Krizine yeni bir perspektif açması beklenmektedir. (Haşıl, 2020)

JOE BIDEN DÖNEMİ OLASI ORTADOĞU'YA YÖNELİK AMERİKAN DIŞ POLİTİKASI VE AVRUPA BİRLİĞİ İLE İŞBİRLİĞİ ALANLARI

ABD siyasi sistemi açısından Başkanın dış politikadaki yetki ve görevlerinin önem ve belirleyiciliği tartışmasız bir gerçektir. Bu nedenle her seçilen başkanın nasıl bir dış politika izleyeceği ABD'nin özellikle Soğuk Savaş sonrası dönemdeki "hegemon" rolü hesaba katılırsa uluslararası toplum için de ilgi ve merak konusu olmuştur. ABD'nin kuruluş yıllarından bugüne baktığımızda her başkanın

görev yaptığı dönemle özdeşleşmiş belli ilkelerin hâkim olduğu, Başkının adıyla anılan dış politika doktrinlerinin ifade bulduğu bilinmektedir. (Keskin, 2005: 527) Başkan Bush sonrası ABD siyasi sisteminin yönetimine talip olan Barack Obama dönemine ve Obama Doktrinine bazı açılardan benzetebileceğimiz Joe Biden döneminin olası dış politika gündemi de güncel uluslararası siyaset konularının başında gelmektedir. Dünyayı kutuplaştıran söylemleri ve farklı coğrafyalarda giriştiği operasyonlarla tepkiler almış olan Bush yönetiminin akabinde Obama dönemi dünyaya yumuşak güç mesajının verildiği ve bir önceki dönem dış politika söylem ve uygulamalarının yarattığı olumsuz mirasın ve tüm dünyada yükselen anti-Amerikancı algının silinmeye çalışıldığı bir dönem olmuştur. Nitekim seçilmiş Başkan Joe Biden ve dış politika ekibinin de benzer biçimde Trump döneminin ve Trumpizmin negatif imaj ve izlerinin silinmeye çalışılarak Amerikan yumuşak gücünün ya da akıllı gücünün öne çıkarılmaya çalışılacağı bir dönem olacaktır. (AA, 2020)

Biden dönemi dış politikasının özellikle Ortadoğu bölgesine yönelik olası yaklaşımının bölgede uzun zamandan beri süregelen ve çözüm bekleyen sorunlar, krizler ve çatışmalar gölgesinde şekilleneceğini ise kesinlikle söyleyebiliriz. Ayrıca bölgedeki kronik çatışma ve krizlerin yanında İbrahim Anlaşmaları (Abraham Accords) ya da İran'la kesilen diyalog gibi bizzat Trump döneminden mi-

ras kalmış bölgesel sorunlar da Biden döneminin dış politika gündemini meşgul edecektir. Yine son günlerde yapılan Irak ve Afganistan'dan asker çekileceğine dair açıklamanın bölgesel güvenliğe ve kalıcı bir barışın inşasına nasıl etki edeceği, İbrahim Anlaşmalarının oluşturduğu yeni denklemler bağlamında İsrail-Filistin ilişkilerinin geleceği, ABD'nin İran'la olan anlaşmaya yeniden katılıp katılmayacağı da Biden döneminin Ortadoğu politikasına şekil verecek yeni soru ya da sorunlar olacaktır. (FPRI, 2020)

Özellikle Joe Biden'in başkanlığa seçilmesiyle birlikte AB açısından Trans-Atlantik ilişkilerde yeni bir dönemin açıldığından bahsedebileceğimiz gibi, ABD açısından AB'nin liberal uluslararası düzeni sürdürmede sürekli kendisine bağımlı bir ortak görüntüsü vermekten öte egemen/bağımsız ve güçlü bir partner olarak yanında yer almasını isteyeceğini de belirtebiliriz. AB ve üye devletler ise sağlık politikası, ticaret, iklim değişikliği ve demokrasinin savunulması gibi kesişen küresel amaçlar çerçevesinde daha güçlü bir transatlantik bağ görmek istemekte ve bütün bu alanlarda ABD'nin güçlü desteğini arzu etmektedir. Nitekim Trump dönemi bu açıdan çeşitli hayâl kırıklıkları yaratan ve işbirliğinin zedelendiği bir dönem olmuştur. Ancak Trump yönetimi açısından bakıldığında ise aslında Transatlantik ilişkilerde gösterilen tavır onun egemen bir aktör gibi hareket etme kapasitesini artırmak ve kendisine olan bağımlılığın

azaltmak için izlenen stratejilerden ibarettir. (ECFR, 2020) Dış politikaya ilişkin olarak ise, örneğin Ortadoğu politikaları ve İran'a yaptırım çağrıları bağlamında, özellikle Almanya, Fransa gibi birlik üyesi ülkeler tarafından Trump döneminin birtakım dış politika uygulamaları Kıtadan tepkiyle karşılanmıştır. (Bloomberg, 2020)

Önümüzdeki Biden döneminde Ortadoğu'ya yönelik dış politika adımları, çatışma bölgelerine angajman ve diplomatik girişimler ABD-AB ortaklığının güçlenmesi için yeni fırsat ve açılımları da beraberinde getirecektir. AB, Ortadoğu'yu ABD ile olan küresel ortaklığının bir bileşeni olarak düşünüp Çin, Rusya gibi küresel aktörlerin bölgedeki varlığı ve gittikçe artan etkilerini analiz ederek hareket ettiği müddetçe bölgedeki görünürlüğünü artırabilir. Bu hususta Biden döneminin Ortadoğu'daki Amerikan varlığını ve rolünü azaltma niyeti bilindiği için AB'nin ortaya çıkacak bu güç boşluğunu (power holes) doldurmada istekli olduğunu göstermesi de önem taşımaktadır. AB, Libya'daki parçalanmış durum ve istikrarsız siyasal-toplumsal yapı çerçevesinde ya da Yemen'de devam eden hükümet sorunu ve insanî kriz çerçevesinde ABD'yi daha fazla etkili olmaya ve askerî angajman ile anılan ülkelerdeki iç savaşı bitirmeye teşvik edebilir. (ECFR, 2020)

Bunun yanında Suriye Krizi'nin nasıl çözümleneceği Batı ittifakının iki ortağı açısından ortak bir problemi teşkil etmesinin yanında keza böl-

gedeki Rusya, İran ve Türkiye askerî varlığı Suriye denklemiindeki birçok kıstası da bünyesinde taşımaktadır. AB, özellikle kıtaya yönelen mülteci problemi açısından Suriye Krizini önemsemekte ve krizin kalıcı çözümü konusunda ABD'nin etkin girişimlerine acil ihtiyaç duymaktadır. Biden'in Başkan Yardımcısı olarak görev yaptığı Obama döneminde Suriye Krizi'ne ilişkin olarak kimyasal silahların kullanılması kırmızı çizgiler olarak belirlenmiş ve ülkede çeşitli bölgesel ve küresel aktörlerin dâhil olmasıyla yürütülen vekâlet ve yıpratma savaşları karşısında ABD'nin tutumu sorgulandığında "stratejik sabır" kavramından söz edilmişti. Ancak Dera' da kimyasal silahların kullanılması kapsamında kırmızı çizgilerin aşılması ve hatta Rusya, İran gibi bölgesel ve küresel aktörlerin bölgede her geçen gün siyasi ve askerî aktivizmelerini artırmalarına karşılık bir ABD müdahalesinin gerçekleşmemesi de sonu olmayan stratejik sabır kavramının sorgulanmasına ve eleştirilmesine neden olmuştur. (Arı, 2017: 160)

Çeşitli bakımlardan Obama döneminin benzeri olacağı varsayılan Biden dönemi dış politikasının Suriye Krizi özelinde, bu yönüyle nasıl bir yaklaşım benimseyeceği merak konusu iken, AB'nin Esad yönetimiyle ilişkileri normalleştirme ve diplomasiyi önceleyerek bölgedeki bu 10 yıllık krizi çözümlenme önerisine nasıl yaklaşacağı ise önümüzdeki aylarda belli olacaktır. Ülke nüfusunun %60'ının mülteci durumuna düştüğü ve 11,1

milyon Suriyelinin insani yardıma ihtiyaç duyduğu ülkedeki kaos ve iç savaş ortamı ürettiği istikrarsızlık ve göç olgusu ile AB'nin Ortadoğu'daki en önemli kaygı merkezlerinden biridir. (Domazeti, 2020) Bu kapsamda yukarıda da belirttiğimiz gibi birtakım AB üyesi ülkeler Şam yönetimi ile ilişkileri normalleştirme girişimlerine başlamıştır.

Son olarak, İran'la olan ilişkiler yeni dönemde ABD-AB işbirliğinin kendisini hissettireceği bir alan olacaktır. Buradan yola çıkarak Biden yönetiminin Ortadoğu'ya yönelik dış politikasının iki temel direk (pillar) üzerine yaslanacağını söyleyebiliriz. Bunlar; i) Bölgedeki süregiden "bitmeyen savaşları" bitirmek ve ii) İran politikasının rotasını değiştirmek olacaktır. Bitmeyen savaşlar (ongoing wars) tabirinin bölgedeki hâlihazırda devam eden Libya, Suriye ve Yemen Krizleri olarak öne çıktığını belirtebiliriz İran ile olan ilişkiler ise ülkeyle diyalogun sürdürülmesi ve Nükleer Anlaşmaya yeniden dönüş bağlamında şekillenecektir. Keza AB bu konuda istikrarlı bir politika takip ederek İran'la olan diyalog kanallarının açık kalması gerektiğini ifade etmiş ve Trump yönetiminin tek taraflı olarak çekildiği Nükleer Anlaşmanın yeniden yürürlüğe girmesi gereğini savunmuştur. ABD-AB işbirliği kısaca iki başlık altında toplanan bu alanlara ilişkin dış politikada belirginleşecektir. (ECFR, 2020)

SONUÇ

Kasım-2020'deki Başkanlık seçimlerinden galibiyetle çıkarak önümüzdeki günlerde ABD başkanlık koltuğuna oturması beklenen Joe Biden'in her alanda nasıl bir yönetim paradigması izleyeceği merak konusu iken kuşkusuz bunlardan en öne çıkan dış politika alanı olmuştur. Dış politika ekibini oluşturmaya başlayan ve bu alandaki en yetkili isim olarak Antony Blinken ile çalışmayı tercih eden Biden'in Trump Yönetiminin aksine Ortadoğu'da İran'la diyalog kanallarını açarak tek yanlı feshedilen Nükleer Anlaşmaya dönebileceğinin sinyallerini vermiştir. (BBC, 2020) Bunun yanında Ortadoğu'da yeni güç merkezlerini ortaya çıkan ve bölgede neredeyse yüz-yıllık bir sorun olan İsrail-Filistin çatışmasına yeni bir yön veren Yüzyılın Anlaşması ve İbrahim Anlaşmaları gölgesinde bu kadim coğrafyayı yeniden şekillendiren uygulamalar bağlamında İsrail'le olan ilişkiler oldukça belirleyici olacaktır. (Dagher, 2020) Son olarak AB ile birlikte ortak hareket edilmesi muhtemel çatışma bölgelerinde izlenen politik ve diplomatik yaklaşımların ise Transatlantik ilişkilerin güçlenmesine ve eşgüdümüne katkı sağlayacağını ifade edebiliriz. Bu kapsamda Libya, Yemen ve Suriye Krizleri öne çıkarken özellikle Suriye'de AB'nin Esad rejimi ile ilişkileri normalleştirme adımları karşısında ABD'nin nasıl tepkiler vereceği henüz net değildir. Ortadoğu'da diplomasiyi önceleyen yaklaşımlarla iç savaşların önlenmesi ve Arap baharı

dalgasının sarsıntılarında henüz kurtulamamış bölgede demokrasi ve liberal evrensel değerler temelinde siyasal yönetimlerin ve istikrarın sağlanması hususunda küresel AB-ABD işbirliğine ve eşgüdümüne her zamankinden daha fazla ihtiyaç olduğu ise açıktır.

Sözü Geçen Çalışmalar

Arı, Tayyar. (2017). Geçmişten Günümüze Ortadoğu: Irak, İran, ABD, Petrol, Filistin Sorunu ve Arap Baharı, Cilt II, Bursa: Alfa Akademi Yayıncılık.

Asmus, Ronald D. (2003). Rebuilding the Atlantic Alliance. Foreign Affairs, 01.10.2003 Erişim: <https://www.foreignaffairs.com/articles/europe/2003-09-01/rebuilding-atlantic-alliance>

Dagher, Munqith. (2020). Biden's Middle East Policy in his Own Words: Understanding the New Administration's Priorities, The Washington Institute (TWI). <https://www.washingtoninstitute.org/fikraforum/view/bidens-middle-east-policy-iraq-new-administration>

Domazeti, Riad. (2020). Suriye'de İnsani Durum, İNSAMER Araştırma No: 130, Aralık. https://insamer.com/tr/suriyede-insani-durum_3526.html

Hamid, Shadi and Daniel Byman. (2015). European Action in Middle East Conflicts, Policy Brief, Clingendael Institute, 01.03.2015 Erişim:

<https://www.jstor.org/stable/res-rep05297>

Haşıl, Hamza (2020). Suriye'nin Normalleşme Süreci İşliyor mu? ORSAM Analiz, Cilt: 11, Sayı: 96 ss.66-69.

Keskin, Funda (2005). ABD Başkanlarının Ünlü Doktrinleri, Türk Dış Politikası, ed. Baskın Oran, Cilt 1, 11. Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları.

Oğuzlu, Tarkan. (2020). Is Biden 'the European guy' in the White House? 03.12.2020 Erişim: <https://www.dailysabah.com/opinion/op-ed/is-biden-the-european-guy-in-the-white-house>

Stivachtis, Yannis. (2018) The EU and the Middle East: The European Neighbourhood Policy. E-International Relations Erişim: <https://www.e-ir.info/2018/11/26/the-eu-and-the-middle-east-the-european-neighbourhood-policy/>

"US Policy in the Middle East", Foreign Policy Research Institute, Briefing, December/2020 Erişim: https://www.fpri.org/event/2020/u-s-policyinthemiddleeast/?utm_source=FPRI+E-Mails&utm_campaign=a9ebf30742E-MAIL_CAMPAIGN_2017_22_12_COPY_01&utm_medium=email&utm_term=0_e8d0f13be2-a9ebf30742-179198079

"A new transatlantic bargain: An ac-

tion plan for transformation, not restoration" European Council on Foreign Relations (ECFR), Policy Brief, 26.11.2020 Erişim: <https://ecfr.eu/publication/a-new-transatlantic-bargain-an-action-plan-for-transformation-not-restoration/>

"France, U.K., Germany Reject U.S. Call to Return Iran Sanctions", Bloomberg, 20.09.2020 <https://www.bloomberg.com/news/articles/2020-09-20/france-u-k-germany-reject-u-s-call-to-return-iran-sanctions>

"What Biden's new foreign policy team tells us", BBC News, 24.11.2020 <https://www.bbc.com/news/election-us-2020-55048975>

"Trump's Parting Gift to Biden: A More Stable Middle East" by Ray Takeyh, Foreign Policy, 16.11.2020 <https://foreignpolicy.com/2020/11/16/trump-biden-iran-israel-uae-middle-east/>

"How a Biden win could transform US policy in the Middle East and North Africa", European Council on Foreign Relations (ECFR), 3.11.2020. <https://ecfr.eu/article/how-a-biden-win-could-transform-us-policy-in-the-middle-east/>

"Order from Chaos: The fraught politics facing Biden's foreign policy" by Thomas Wright, Brookings, 22.11.2020 <https://www.brookings.edu/blog/order-from-chaos/2020/11/23/the-fraught-politics-facing-bidens-foreign-policy/>

“Five Key Questions on Biden’s Middle East Policy”, Chatham House, 18.11.2020 <https://www.chatham-house.org/2020/11/five-key-questions-bidens-middle-east-policy>

“The Trump administration’s potential last-minute Middle East policy moves”, Special Briefing, The Middle East Institute (MEI), 03.12.2020 <https://www.mei.edu/blog/spe->

[cial-briefing-trump-administrations-potential-last-minute-middle-east-policy-moves](https://www.mei.edu/blog/special-briefing-trump-administrations-potential-last-minute-middle-east-policy-moves)

“Trump başkanlık seçimlerini kaybetti, peki ya Trumpizm?” Anadolu Ajansı (AA), 13.11.2020 <https://www.aa.com.tr/tr/abd-baskanlik-secimleri-2020/trump-baskanlik-secimlerini-kaybetti-pek-ya-trumpizm/2042394>